

Державного бюджету. Розкрито понад тисячу фактів нелегального ввезення і реалізації підакцизних товарів, у тому числі тютюнових виробів, алкогольних напоїв і іншої продукції, у результаті чого було порушено більше 200 кримінальних справ. Унаслідок проведених заходів був перекритий нелегальний канал, яким група правопорушників автоколонами ввозила контрабандний товар турецького виробництва на суму більше 500 тис. доларів [1].

Аналіз організації спільної діяльності податкових і митних органів показує, що найтісніша взаємодія між ними здійснюється на тих напрямках, де чітко визначено мету і задачі, необхідність рішення яких приводила до пошуку загальних підходів в організації реальної спільної роботи.

Література

1. Митний кодекс України // Митна справа в Україні. — Київ: Юрінком, 2002. — С. 7.
2. Вісник податкової служби України. — 2002. — № 20; — 2003. — № 4.
3. Про затвердження порядку здійснення митними органами контролю за сплатою платниками податків податку на додану вартість та акцизного збору, які справляються при ввезенні товарів та інших предметів на митну територію України: Наказ № 109/188 від 16. 03. 2001.
4. Митна справа. — 2002. — № 5, 6.
5. Диканова Т. А. Борьба с митными злочинами і відмиванням “брудних” грошей. — М., 2000.

УДК 342.922

І. О. Грибок
*аспірант відділу проблем державного управління
і адміністративного права Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького*

ПРЕЗУМПЦІЯ ПРАВОМІРНОСТІ ВИМОГ СУБ'ЄКТА ЗВЕРНЕННЯ В ІНСТИТУТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОСКАРЖЕННЯ

У процесі розгляду органами виконавчої влади скарг фізичних та юридичних осіб вирішується ряд завдань, головним з яких є поновлення порушених прав суб'єкта звернення. Засобами, що покликані забезпечувати досягнення вказаної мети, виступають принципи адміністративного провадження за скаргами.

У юридичній літературі, як один із принципів адміністративного процесу в цілому, і провадження за скаргами зокрема, розглядається презумпція правомірності вимог громадянина. Враховуючи загальне значення такої презумпції для усього адміністративного процесу, потрібно визначити, що найбільшою мірою вона характерна саме для адміністративно-юрисдикційних проваджень (у широкому розумінні адміністративної юрисдикції), які спрямовані на вирішення адміністративно-правового спору (конфлікту).

У теорії права термін “презумпція” (лат. — припущення) розглядається як закріплене у законі припущення про наявність чи відсутність певних фактів, що мають юридичне значення. Загалом презумпцію правомірності вимог суб'єкта звернення можна розглядати як визнання правомірності правової позиції громадянина, який звернувся зі скаргою у орган виконавчої влади, доти, поки інше не буде встановлене рішенням органу (посадової особи), який наділений компетенцією таку скаргу розглядати.

Існування такої презумпції в інституті адміністративного оскарження впливає з положень ряду нормативних актів. Закон України “Про звернення громадян” (ст. 4) передбачає, що оскарженими можуть бути рішення, дії чи бездіяльність у сфері управлінської діяльності, унаслідок яких порушено права і законні інтереси громадян, створюються перешкоди для здійснення ними своїх прав та ін., хоча факт такого порушення (а отже і підстави для звернення зі скаргою) юридично встановлюється тільки у процесі розгляду скарги. Тобто закон “презюмує”, припускає правомірність позиції громадянина, який вважає, що конкретне рішення, дія чи бездіяльність у сфері управлінської діяльності порушує його права, створюючи йому підстави реалізації права на оскарження. Крім того, згідно з п. 11 Положення про порядок подання та розгляду скарг платників податків державними податковими адміністраціями, затвердженого наказом ДПА України від 2. 03. 2001 року №82, у випадку, якщо вмотивоване рішення за скаргою платника податків не надсилається йому протягом терміну, передбаченого для розгляду скарги, така скарга вважається повністю задоволеною на користь платника податків.

З визнання правомірності правової позиції громадянина, який звертається зі скаргою в орган виконавчої влади, логічно випливають декілька висновків.

По-перше, на суб'єкта звернення не може покладатися обов'язок збору доказів, які підтверджують його вимоги, крім тих, які може надати тільки він. Взагалі, необхідно відзначити, що питання належності доказів у адміністративному провадженні за скаргами залишається нормативно не врегульованим. Однією з причин такого становища є недостатня увага у науковій літературі розробці вказаного питання (існує тільки декілька праць, присвячених дослідженню доказів у адміністративному процесі, але і у них така правова категорія як докази, досліджується тільки у окремих провадженнях адміністративного процесу, як правило, провадженнях зі справ про адміністративні правопорушення). Наприклад, у Юридичному енциклопедичному словнику 1984 року поняття доказів розглядалося тільки у контексті цивільного та кримінального процесів. У зв'язку із цим виникають певні труднощі з нормативним закріпленням даної правової категорії у актах, що регламентують порядок вирішення адміністративних скарг. Так, у Росії, при підготовці проекту Закону "Про звернення громадян" група розробників даного проекту зіткнулася з думкою Правового управління Державної Думи Федеральних Зборів РФ, що така категорія як "докази" характерна тільки для цивільного та кримінального процесів.

На нашу думку, неможливо у законодавстві, що регламентує процедуру адміністративного оскарження залишати без нормативного регулювання ряд питань, що пов'язані з визначенням поняття доказів, порядком їх збору тощо. Факти, які досліджуються у справі, повинні бути не тільки переконливими для суб'єкта, який вирішує справу, але і мати юридичну силу доказів. Крім того, нормативне визначення поняття доказів, порядку їх отримання є однією з гарантій їх істинності і законності.

По-друге, рішення зі скарги не може базуватися на припущеннях, а всі сумніви щодо правомірності позиції суб'єкта звернення повинні тлумачитися на його користь. У зв'язку із цим було б доцільним як загальне правило процедури адміністративного оскарження закріпити норму, згідно з якою, якщо положення закону чи іншого нормативно-правового акту, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне трактування прав та обов'язків суб'єкта звернення, унаслідок чого є можливість прийняття рішення як на користь суб'єкта звернення, так і на користь органу рішення чи дії якого оскаржуються, рішення приймається на користь першого.

Принцип презумпції правомірності вимог суб'єкта звернення пропонується закріпити у Адміністративно-процедурному кодексі, проект якого розроблений Міністерством юстиції України. Відзначаючи позитивний аспект нормативної регламентації цього принципу, необхідно зауважити, що він потребує ширшого тлумачення, ніж у запропонованому проекті. На нашу думку, крім положень стосовно того, що "вимоги суб'єкта звернення вважаються правомірними, поки інше не буде встановлено уповноваженим суб'єктом у результаті розгляду та вирішення справи" і "обов'язок установлення і з'ясування фактів, обставин під час розгляду справи не може перекладатися на суб'єкта звернення" нормативний зміст даного принципу повинен включати норму, згідно з якою усі спірні моменти у провадженні за скаргою, що стосуються правових вимог суб'єкта звернення, тлумачаться на користь останнього.

У цілому, презумпцію правомірності вимог суб'єкта звернення потрібно розглядати як важливу гарантію забезпечення його прав у процесі адміністративного оскарження, яка здатна сприяти попередженню порушень прав громадян у цьому провадженні. Крім того, через таку презумпцію реалізується конституційна норма про те, що "утвердження і забезпечення прав і свобод людини й громадянина є головним обов'язком держави". Таким чином, принцип презумпції правомірності вимог суб'єкта звернення є об'єктивно обумовленою основою взаємовідносин громадянина і органів виконавчої влади.